

GYDYTOJŲ ODONTOLOGŲ PADĖJĖJŲ POŽIŪRIS Į PROFESINES PERSPEKTYVAS DARBE

Donata Virkutytė, Danguolė Grūnovienė, Daiva Mačiulienė

Kauno kolegija

Anotacija. Burnos priežiūros studijų krypties apraše (2019) nurodoma, kad gydytojo odontologo padėjėjai laikosi veiklą reguliuojančių norminių dokumentų reikalavimų bei geba užtikrinti infekcijų kontrolę, moka naudotis odontologine įranga bei įrenginiais, instrumentais ir medžiagomis pagal paskirtį, pildo profesinę dokumentaciją bei renka paciento sveikatos anamnezę. Geba dirbti su dantaliniais rentgeno aparatais, moko pacientus sveikos gyvensenos ir racionalios mitybos, burnos priežiūros taisyklių. Planuoja, koordinuoja ir kontroliuoja organizacinius odontologinės priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos procesus (registruoja pacientus, aprūpina priemonėmis ir kt.). Gydytojo odontologo padėjėjo pagrindinė funkcija – asistuoti gydytojui odontologui. Jie yra vieni iš svarbiausių burnos sveikatos priežiūros specialistų. Įvairios mokymo programos visame pasaulyje paruošia gydytojo odontologo padėjėjus klinikinei praktikai, kurie atlieka įvairius pacientų priežiūros, administracinio pobūdžio ir laboratorinius darbus. Vykdomi bendri sveikatos bei burnos sveikatos tyrimai sąlygoja prevencinių odontologinių paslaugų paklausą.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad gydytojų odontologų padėjėjų profesinės perspektyvos, nekeičiant specialybės, labai ribotos: galimybė dirbti su skirtingų sričių specialistais, nuolat tobulėti, dirbti su naujausiomis technologijomis. Tačiau gydytojų odontologų padėjėjams to nepakanka ir dažniausiai profesija pakeičiama, neretai į burnos higienisto. Didžioji dalis gydytojų odontologų padėjėjų nemato profesinių perspektyvų savo darbe, todėl planuoja tęsti studijas, tampant burnos higienistais arba tiesiog visiškai pakeisti specialybę. Profesijos keitimo priežastys: neadekvatus atlyginimas, mažos darbo perspektyvos, per didelis darbo krūvis bei motyvacijos stoka.

Reikšminiai žodžiai: bendravimas ir bendradarbiavimas, gydytojo odontologo padėjėjo veikla, profesinės perspektyvos.

Įvadas

Gydytojo odontologo padėjėjo pagrindinė funkcija – asistuoti gydytojui odontologui, tačiau dažnai tenka papildomos atsakomybės, tokios kaip: asistavimas ne tik gydytojui odontologui, bet ir burnos higienistui, padėti administruojančiam personalui. Kaip teigia Jazairy ir kt. (2014) gydytojo odontologo padėjėjai atlieka įvairius pacientų priežiūros, administracinio pobūdžio ir laboratorinius darbus: registruoja pacientus, juos sutinka atvykus į kliniką, žymi odontologinę istoriją kortelėje, priima mokėjimus už paslaugas, pildo draudimo formas ir užsakinėja odontologines medžiagas bei reikmenis, sterilizuoja ir dezinfekuoja instrumentus ir įrangą, paruošia gydytojo staliuką procedūroms, instruktuoja pacientus po procedūros apie burnos ertmės priežiūrą. Dirbdami tiesiogiai su pacientais ir kartu su gydytoju odontologu perduoda instrumentus, paruošia odontologines medžiagas, per apžiūrą ir procedūras, naudodami atsiurbimo priemonės, palaiko sausumą paciento burnoje. Jie bendrauja su pacientais, suteikdami informaciją, todėl darbas vyksta greičiau ir kokybiškiau, gydymas vyksta sklandžiai (Safi, 2020). Kai gydytojo odontologo padėjėjas labiau įtraukiamas į darbą, atlieka veiklas, atitinkančias jo kompetencijas, jis jaučia pasitenkinimą darbu. Tačiau ne visi gydytojai odontologai suteikia galimybę odontologui padėjėjams išnaudoti savo gebėjimus, funkcijas bei atsakomybes. Kai kurie gydytojai tiesiog nežino

gydytojų odontologų padėjėjų galimybių, taip neleidami jiems atsiskleisti savo profesijoje (Hunter ir kt., 2021).

Daugiaveika dažnai lemia stresą, kuris kyla dėl darbo apimčių, gydytojo odontologo padėjėjai jaučiasi nepakankamai įvertinti ir pripažinti gydytojų odontologų, nepatenkinti mažu atlyginimu bei dideliu darbo krūviu (Locker, 1996; Locker ir kt., 1989). 2014m. Šatrauskaitės ir kt., atlikto tyrimo „Gydytojų odontologų padėjėjų darbe patiriamas stresas“ rezultatai rodo, jog odontologo padėjėjų patiriamas stresas yra vidutinis, tačiau artėja prie aukšto lygmens. Dažniausi stresą keliantys veiksniai: santykiai su kolegomis, nepakankamas įvertinimas darbe, darbas trukdo asmeniniam gyvenimui, darbo vieta nėra ergonomiška, neuždirba tiek, kiek kiti šios srities specialistai, laiko stoka atlikti paskirtoms užduotims.

Adomaitytės (2020) tyrimo rezultatai patvirtino, kad gydytojo odontologo padėjėją blaškantys veiksniai: per didelis darbo krūvis, netaisyklinga sėdėseną, darbas be pertraukų, netinkamas apšvietimas, blogi darbo santykiai trukdo susikaupti darbo metu, dėl ko nukenčia darbo kokybė. Dėl to gydytojų odontologų padėjėjus kankina nerimas, jiems trūksta jėgų, energijos, tampa išsiblaškę ir nesusikoncentravę.

Svarbu, jog tarp gydytojo odontologo ir gydytojo odontologo padėjėjo būtų abipusė pagarba, supratimas ir nustatytos ribos. Gydytojas odontologas neturėtų žeminti, nemandagiai bendrauti su gydytojo odontologo padėjėju, nes tai sukelia nepatogumą ne tik gydytojo odontologo

padėjėjui, bet ir kėdėje esančiam pacientui. Kartais pacientai jaučiasi nepatogiai užduodami klausimus gydytojui odontologui, todėl klausia gydytojo odontologo padėjėjo. Įprastai, kad susiformuotų ryšys tarp gydytojo odontologo ir gydytojo odontologo padėjėjo reikia apie 6–8 mėnesių bendradarbiavimo (Bissett, 2018). (Jazairy ir kt., 2014) teigia, kad papildomos pareigos priklauso nuo šalies, kurioje gydytojo odontologo padėjėjas dirba ir kaip jis yra įtrauktas į darbą. Kyla klausimas, kokios gydytojo odontologo padėjėjo profesinės perspektyvos Lietuvoje?

Tyrimo tikslas – atskleisti gydytojų odontologų padėjėjų požiūrį į profesines perspektyvas darbe.

Tyrimo metodologija ir metodika

Tyrimo organizavimas ir eiga: Šiuo tyrimu siekta nustatyti gydytojų odontologų padėjėjų požiūrį į profesines perspektyvas darbe. Literatūros apžvalgoje, teoriškai pagrįstos gydytojų odontologų padėjėjų pareigos, funkcijos bei atsakomybės, galimos profesinės perspektyvos darbe. Duomenų rinkimo ir analizės metodai buvo pasirinkti pagal išsiskeltą tyrimo tikslą bei uždavinius jam pasiekti. Kiekybinio tyrimo atlikimui taikytas duomenų rinkimo metodas – anoniminė apklausa raštu. Pasirinkus šį metodą, siekta nustatyti koks gydytojų odontologų padėjėjų požiūris į profesines perspektyvas Lietuvoje. Anketą sudarė uždarojo ir atvirojo tipo klausimai: pirmas klausimų blokas – apie gydytojo odontologo padėjėjo veiklas darbe, antras blokas skirtas gydytojo odontologo padėjėjo asmeninėms vertybėms, savybėms ir bendradarbiavimui, trečias blokas apie galimas karjeros perspektyvas, ketvirtuoju bloku siekta išsiaiškinti nuomonę apie profesinės kvalifikacijos keitimo galimybes ir 5 sociodemografiniai klausimai. Duomenų analizei naudota Microsoft Excel 2010 m.

Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 64 gydytojų odontologų padėjėjai. Tikslinė tiriamųjų grupė – pilnamečiai asmenys, kurie yra veiksnūs ir turi pilną apsisprendimo teisę, galintys savanoriškai dalyvauti tyrime. Visos tyrimo dalyvės – moterys. Didžioji dauguma nurodė dirbančios privačioje arba privačioje ir viešojoje įstaigoje ir tik labai maža dalis – viešojoje įstaigoje. Respondentų darbo stažas nuo 6 mėnesių iki 25 metų.

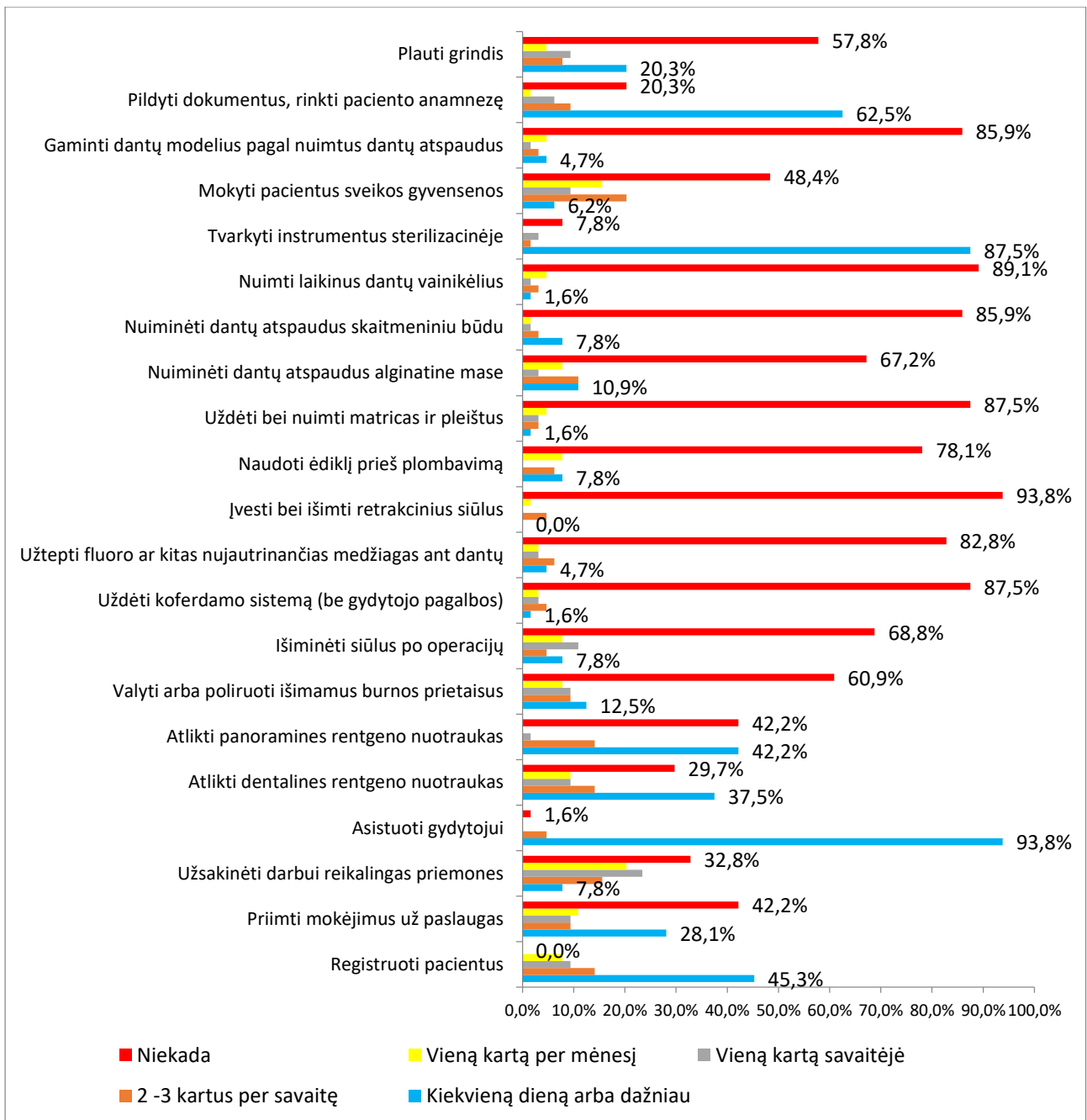
Tyrimo etika: atliekant tyrimą, buvo laikomasi informuoto sutikimo bei konfidencialumo užtikrinimo nuostatų.

Tyrimo rezultatai

Gydytojo odontologo padėjėjo kompetencija yra labai išplėsta ir apima daug veiklų (Needham, 2020). Tyrimo metu, respondentų buvo klausiamą

kokias veiklas gydytojo odontologo padėjėjui tenka atlikti darbe? Apklausos rezultatai atskleidė (1 pav.), kad didžioji dauguma, respondentų kiekvieną dieną asistuoja gydytojui odontologui, dauguma tvarko instrumentus sterilizacinėje, daugiau nei pusė pildo dokumentus, renka paciento anamnezę, mažiau nei pusė registruoja pacientus ir atlieka panoramines rentgeno nuotraukas, daugiau nei trečdalis atlieka dentalines rentgeno nuotraukas. Tačiau penktadalis respondentų nurodo, kad jie kiekvieną dieną plauna grindis. Retrakcinių siūlų įvedimas bei išėmimas – gydytojo odontologo padėjėjo kompetencija, bet tai 2–3 kartus per savaitę atlieka tik labai maža dalis respondentų, o didžioji dauguma respondentų to nedaro niekada.

Tamulienė ir kt. (2014) teigia, jog vienas iš veiksmų yra darbuotojo autonomiškumas, tai yra kiek laisvės suteikiama darbuotojui jo profesinių kompetencijų ribose. Gauti tyrimo rezultatai rodo, jog didžioji dauguma (1 pav.) nenuiminėja laikinų dantų vainikėlių, netepa fluoro ar kitų nujautrinančių medžiagų ant dantų, nenaudoja ėdiklio prieš plombavimą, daugiau nei pusė gydytojų odontologų padėjėjų niekada neišiminėja siūlų po operacijų, nors visos šios veiklos priskiriamos gydytojų odontologų padėjėjų kompetencijoms.

1 pav. Gydytojų odontologų padėjėjų darbe atliekamų veiklų dažnumas (N=64)

Statkutės (2017) tyrimo duomenimis, „pasitenkinimą darbu lemia teorinių žinių bei įgūdžių pritaikymas“. Tyrimu nustatyta, kad daugiau nei pusė (1 pav.) respondentų negamina dantų modelių pagal nuimtus dantų atspaudus, nenuima dantų atspaudų, nededa ir nenuima matricų ir pleiščių arba tai daro vieną kartą per mėnesį, kas lemia mažesnį pasitenkinimą darbu, o tai tampa priežastimi, dėl kurios norima keisti profesiją.

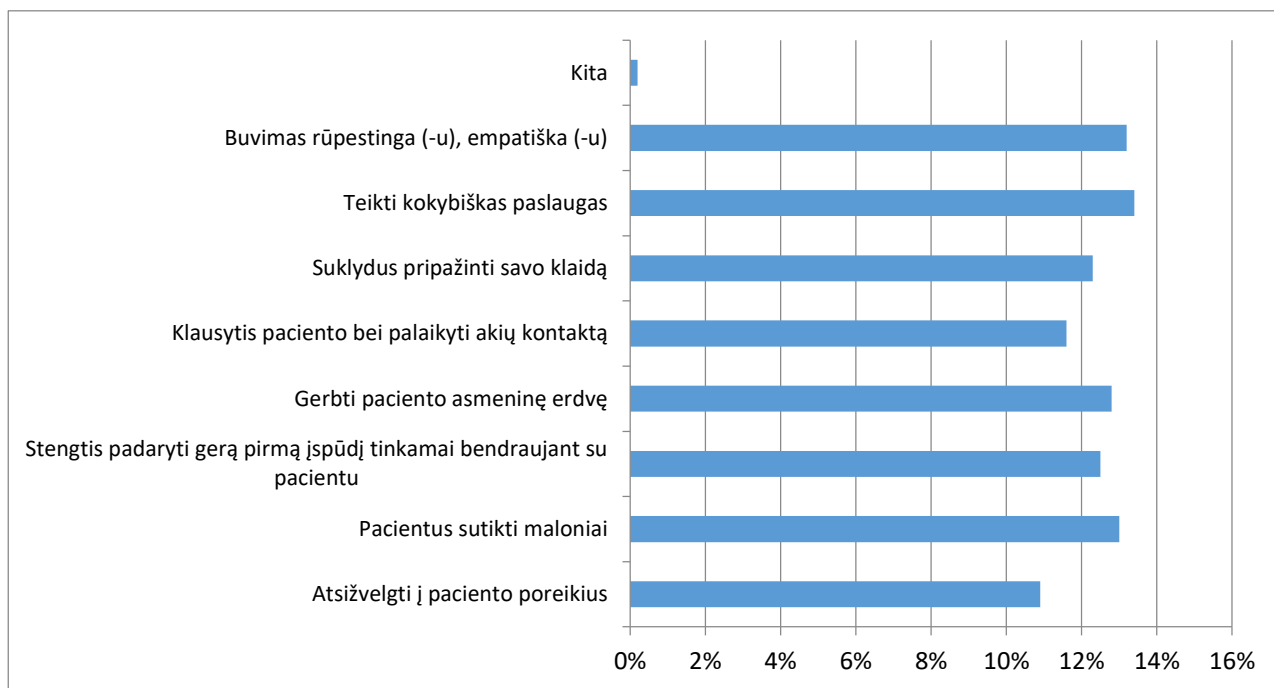
Apibendrinant, galima teigti, jog daug gydytojo odontologo padėjėjams priklausančių veiklų respondentai neatlieka arba atlieka labai retai, kas lemia mažą pasitenkinimą darbu, skatina keisti profesinę kvalifikaciją, o tokių veiklų kaip „grindų plovimas“ pastovus atlikimas menkina savivertę, motyvaciją dirbti.

Kaušylienės ir kt. (2008) nuomone, pacientai apie gydytojo odontologo darbą pradeda spręsti pagal tai, kokia aplinka juos supa, kaip bendraujama telefonu, kaip sutinkama kabinete. Gydytojo odontologo padėjėjas turi įvertinti bei suprasti pacientų poreikius ir bendrauti į tai atsižvelgdamas. Svarbu suvokti, jog kiekvienas siekdamas patenkinti savo poreikius, elgiasi skirtingai. Poreikis gali sukelti tam tikrus veiksmus, pavyzdžiui: nerimą, ašaras, pyktį, agresiją ar baimę. Vieni sugeba išoriškai neparodyti savo poreikių, o kiti juos parodo.

Tyrimu nustatyta, kad daugumos respondentų nuomone (2 pav.) svarbiausios vertybės ir savybės, būtinos gydytojo odontologo padėjėjui: rūpestingumas, empatiškumas, kokybiškas paslaugų

teikimas, malonus pacientų sutikimas, gerbiant jų asmeninę erdvę. Respondentų manymu, mažiausiai svarbu, klausytis paciento ir palaikyti akių kontaktą bei atsižvelgti į paciento poreikius. Tyrimo duomenys rodo, jog daugiau nei po penktadalį respondentų mano, kad tarp gydytojo odontologo ir gydytojo odontologo padėjėjo turi būti tarpusavio pagarba ir, kad gydytojas odontologas neturėtų žeminti, nemandagiai bendrauti su gydytojo odontologo padėjėju, nes pacientai pastebi

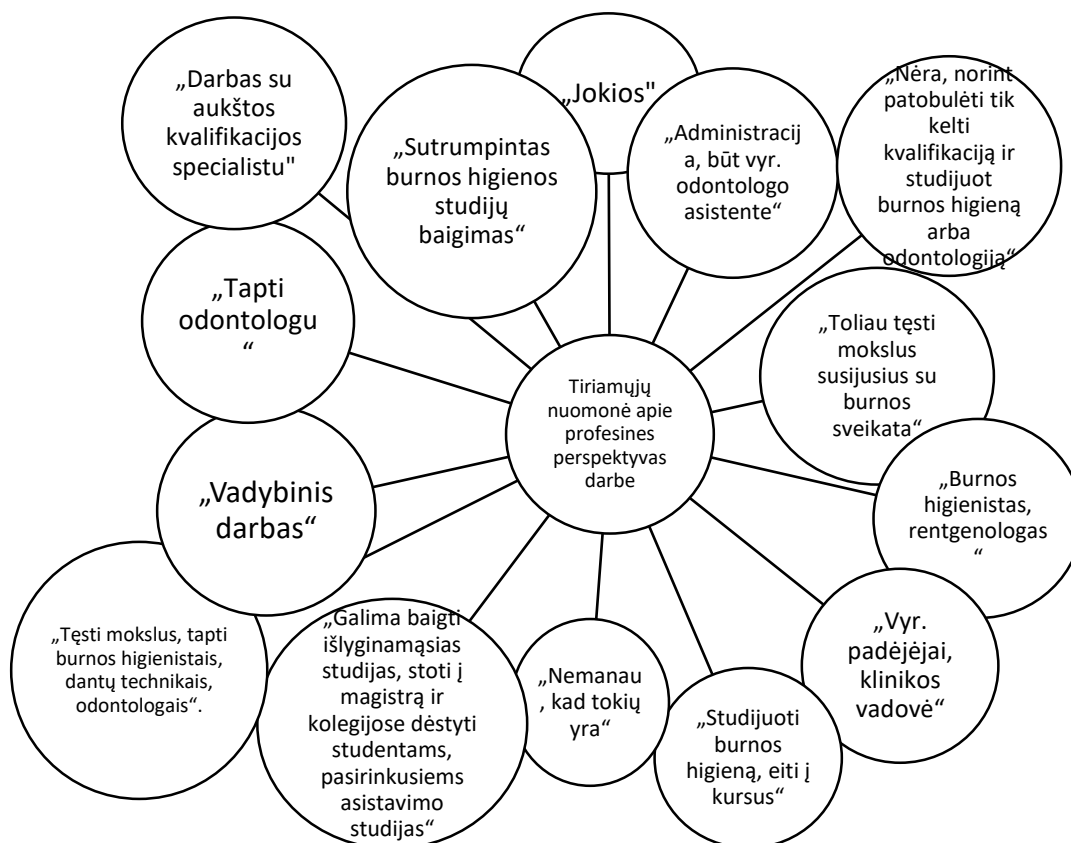
darbuotojų tarpusavio santykius. Respondentų nuomonės apie kitus teiginius, kad turi būti supratimas ir nustatytos ribos, buvimas atviriems ir sąžiningiems, gydytojo odontologo padėjėjo motyvacija, skatinanti darbo produktyvumą, kūrybiškumą pasiskirstė po lygiai, šiek tiek mažiau nei po penktadalį. Motyvuotas specialistas jaučia pasitenkinimą darbu, gali realizuoti save bei taip pasiekti gerus, kokybiškus darbo rezultatus.

2 pav. Asmeninės vertybės ir savybės, būtinos gydytojo odontologo padėjėjui (N=64)

Kaip teigia Horton (2010), gydytojo odontologo padėjėjai gali dirbti su skirtingų sričių gydytojais odontologais, tapti gydymo koordinatoriais ar radiologijos specialistais. Gautų tyrimo duomenų analizė atskleidė (3 pav.), jog dauguma respondentų

neįžvelgia profesinių perspektyvų galimybių savo darbe. Dalis respondentų teigia, jog mato galimybes tapti vyr. gydytojo odontologo padėjėju, klinikos administratoriumi, radiologijos specialistu, dirbti vadybinį darbą.

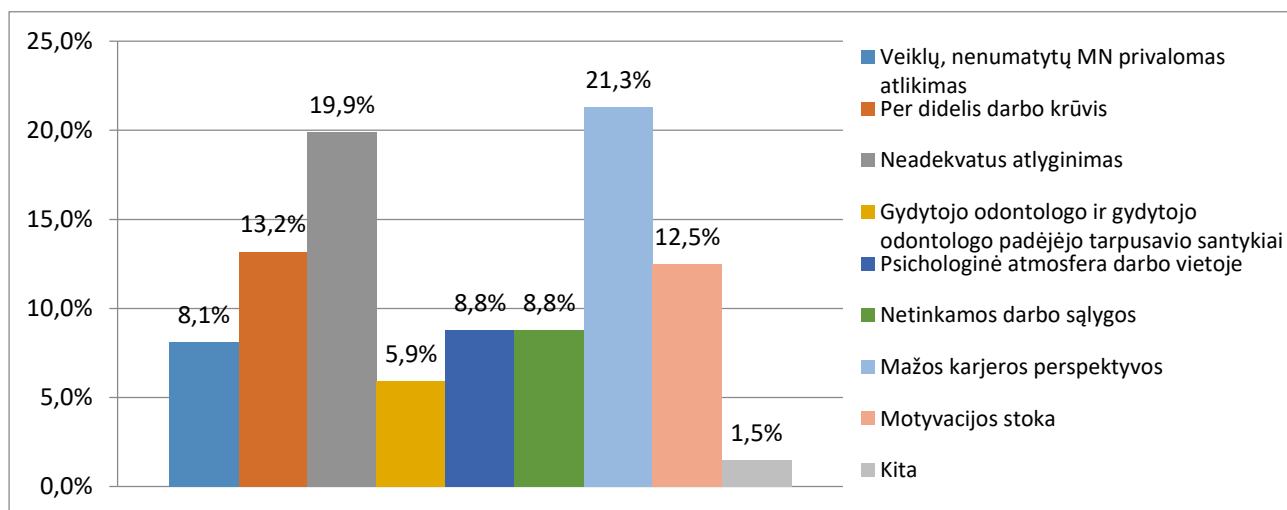

3 pav. Respondentų nuomonė apie profesinių perspektyvų galimybes (N=64)

Tačiau beveik pusė respondentų teigė, jog profesines perspektyvas darbe savo darbe mato tik toliau studijuojant ir įgyjant burnos higienisto profesinę kvalifikaciją.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokios priežastys, gydytojų odontologų padėjėjus skatina keisti profesinę kvalifikaciją? Daugiau nei penktadalis respondentų teigia (4 pav.), jog profesinės kvalifikacijos keitimui įtaką daro mažos

karjeros perspektyvos, šiek tiek mažiau nei penktadalis nurodo, jog jų netenkina neadekvatus atlyginimas. Daugiau nei dešimtadalis nuomone keisti profesinę kvalifikaciją skatina per didelis darbo krūvis ir labai panaši dalis įžvelgia motyvacijos stoką. Maža dalis nurodo veiklų nenurodytų MN privalomą atlikimą, netinkamas darbo sąlygas, gydytojo odontologo ir gydytojo odontologo padėjėjo santykius.

4 pav. Priežastys, skatinančios gydytojų odontologų padėjėjus keisti profesinę kvalifikaciją (n=32)

Apibendrinant galima teigti, jog gydytojų odontologų padėjėjai nėra patenkinti savo darbu: mažos karjeros perspektyvos, neadekvatus

atlyginimas, per didelis darbo krūvis. Esama padėtis darbe neatitinka jų lūkesčių.

Išvados

1. Tyrimu nustatyta, kad didžioji dalis respondentų kiekvieną dieną asistuoja gydytojui odontologui, tvarko instrumentus sterilizacinėje, daugiau nei pusė pildo dokumentus, renka paciento anamnezę, registruoja pacientus ir atlieka panoramines rentgeno nuotraukas, daugiau nei trečdalis atlieka dentalines rentgeno nuotraukas.
2. Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma respondentų optimaliai nedirba pagal savo profesinę kompetenciją, bet atlieka veiklas nereikalaujančias gydytojo odontologo padėjėjo profesinės kvalifikacijos (kiekvieną dieną plauna grindis), kas lemia mažesnį pasitenkinimą darbu, profesinių perspektyvų darbe nematymą, menkina savivertę, motyvaciją dirbti, skatina keisti profesiją.

Literatūra

1. Al Jazairy, Y. H., Halawany, H. S., Al Hussainan, N., Al Maflehi, N., Abraham, N. B., & Jacob, V. (2014). Factors affecting job satisfaction and their correlation with educational standards among dental assistants. *Industrial health*. <https://doi.org/10.2486/indhealth.2014-0005>
2. Hunter, C. D. A., EFDA, C., & CDSH, C. (2021). The Role of the Expanded Functions Dental Assistant. *Dental Assistant*, 90(3), 9. <https://www.proquest.com/openview/c62abe51e8f6e082cd94230ae80ac995/1?pq-origsite=gscholar&cbl=35851>
3. Locker, D. (1996). Work stress, job satisfaction and emotional well-being among Canadian dental assistants. *Community dentistry and oral epidemiology*, 24(2), 133-137. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0528.1996.tb00830.x>
4. Locker, D., Burman, D., & Otchere, D. (1989). Work-related stress and its predictors among Canadian dental assistants. *Community dentistry and oral epidemiology*, 17(5), 263-266. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0528.1989.tb00630.x>
5. Šatrauskaitė, R., Tamulienė, R., & Mačiulienė, D. (2014). Gydytojų odontologų padėjėjų darbe patiriamas stresas. *Sveikatos mokslai*, 6(24), 51-56. doi:10.5200/sm-hs.2014.112
6. Adomaitytė, G. (2020). Gydytojo odontologo padėjėjo blaškantys veiksniai aplinkoje.
7. Bissett, G. (2018). The secrets of a good dental nurse-dentist relationship. *Dental Nursing*, 14(1), 8-9. <https://doi.org/10.12968/denn.2018.14.1.8>
8. Needham, H. (2020). A dental nurse by any other name. *Dental Nursing*, 16(9), 438-439. <https://doi.org/10.12968/denn.2020.16.9.438>
9. Horton, L. (2010). Implementing a treatment coordinator in your practice. *Dental Nursing*, 6(8), 453-457.
10. Kaušylienė, A., Čepukas, R. (2008). Gydytojo odontologo padėjėjo veikla: teorija ir praktika. Vilnius. The aim of the study. To reveal attitude of dental assistants about Professional perspectives in their job.

DENTAL ASSISTANTS' ATTITUDES TOWARDS PROFESSIONAL PROSPECTS

Summary

A total of 64 respondents participated in the empirical research, which revealed that the professional prospects of dental assistants are very limited, thus leading to a change of profession. There is an opportunity to work with specialists in different fields, constantly improve professional skills, and work with the latest technologies. However, the mentioned factors are not significant for most dental assistants. The study disclosed that most dental assistants do not see big professional prospects in their jobs, so they plan to continue their studies and become oral hygienists or simply change their profession. The reasons for changing the profession include inadequate salary, low employment prospects, excessive workload, and lack of motivation.

Keywords: communication, cooperation, professional prospects, attitudes of dental assistants.

Informacija apie autores

Donata Virkutytė. Kauno kolegijos Odontologinės priežiūros studijų programos studentė. Mokslinių tyrimų kryptys: burnos priežiūra.

El. pašto adresas: virkutytedonta@gmail.com

Danguolė Grūnovienė. Kauno kolegijos Medicinos fakulteto Farmakoteknikos katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: visuomenės sveikata, farmacija, burnos priežiūra.

El. pašto adresas: danguole.grunoviene@go.kauko.lt

Daiva Mačiulienė. Kauno kolegijos Medicinos fakulteto Burnos priežiūros katedros vedėja. Mokslinių tyrimų kryptys: visuomenės sveikata, odontologija, burnos priežiūra.

El. pašto adresas: daiva.maciulienė@go.kauko.lt